

TARTU HANSA KOOL
Ainevaldkond SOTSIAALAINED

Ainevaldkonda kuuluvad:

meie meel 1.-9. klass (+ male 2. klass),

ajalugu 5.-9. klass,

ühiskonnaõpetus 6., 9. klass

ÕPPE-KASVATUSEESMÄRGID

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et õpilane:

- mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning
- mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärlikust alandavad;
- käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- hindab vabadust, inimväärlikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

ÜLDPÄDEVUSED

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhinduda toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaalsed süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotleavad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärke, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus. Sotsiaalseid õppides kasutatakse digivahendeid info otsimiseks, kogumiseks ja esitamiseks.

Saadud teavet rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamust avaldades. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võivatest terviseriskidest ja interneti turvalisusest.

LÕIMING TEISTE AINETEGA

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevat võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute

muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

LÄBIVATE TEEMADE RAKENDAMINE

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimivate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohalikkude kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabekeskkond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldnimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1. klass – 2 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

- Vestlusteemad ja rollimäng (Tunni alustamine. Oma asjade korrashoidmine ja töölaua. Koolikoti pakkimine. Iseseisvalt riidesse panemine. Tualettruumi kasutamine. Eneseteenindamine sööklas. Tegevused vahetunnis jne).
- Ohutu liiklemise reeglite väljamõtlemine. Liiklusmärgid, nende tähendused. Sõnad, mis on seotud liiklusega, mõistekaart. Õppekäik koos praktiliste oskuste rakendamisega. Sõidutee ületamine. Liiklusmäng. Rollimäng tee küsimise kohta. Liiklusmärgi joonistamine.
- Õppekäik raamatukokku. Tutvumine reeglitega.
- Vestleb mardi- ja kadripäeva kommetest ,laulab rahvalaule, mängib teemakohaseid mänge, kasutab meisterdatud maski, mõistatab, räägib kokkuvõtteks oma õppimisest, tunnustamine.

IKT

- Õige tööasendi, ohtude ja töökorra üle arutlemine
- Juhendi järgi IKT vahenditega töötamine.
- Info otsimine tunnis kokkulepitud teemal.
- Õppemängude mängimine.

MAJANDUS

- Ettelugemine raamatust "Raul ja tema sõbrad" Kuulamine. Vaatlemine. Arutelu. Tegelaste rühmitamine sarnasuse ja erinevuse alusel. Kõnelemine oma huvidest ja tegevustest. Iseendast portree joonistamine. Jutustamine joonistuse põhjal. Rollimängud.
- Jäätiste meisterdamine, parafraseerimine, ettelugemine, arutelu, demonstratsioon, rühmatöö "Jäätiste müük.

ÕPIOSKUSED

- vaatlemine, kuulamine, võrdlemine, sarnasuse alusel rühmitamine, korrastamine, erinevuse alusel järjestamine, üldistamine ja ühise välja toomine.

SOTSIAALSED OSKUSED

- klassis on õpetuse põhitaotluseks orienteerumine mängult õppimisele ja õpilase rolli sisseelamine. Lapse üldise vaimse arengu soodustajaks on uurimine ja avastamine. Olulised tegevused:
- •vaatlemine, kuulamine
- •võrdlemine
- •sarnasuste ja erinevuste otsimine
- •sarnasuse alusel rühmitamine-korrastamine

Õpitulemused_1. klass (meie meel)**1. trimester***Õpilane:*

- teab, et kooli tuleb tulla õigeaks ajaks;
- tervitab viisakalt tuttavaid inimesi;
- räägib, kuidas suhelda viisakalt ja julgelt klassikaaslaste ja täiskasvanutega;
- räägib, kuidas küsida abi ja abi vastu võtta;
- oskab vabandada;
- oskab rääkida oma tunnetest ja nende väljendamisest;
- oskab rääkida oma õnnestumistest ja pettumustest;
- oskab rääkida huvitavate ja sobivate tegevuste üle vahetundides;
- peab kokkulepetest kinni;
- oskab rääkida liiklusest kooli ümbruses ja liikleb ohutult;
- teeb õpetaja juhendamisel paaris- ja rühmatööd kaaslastega;
- teab, kuidas istuda arvuti taga;
- oskab hoida arvuti riistvara;
- teab, et tunni ajal ja vahetunnis on telefon hääletu ja koolikotis;
- oskab rääkida, kuidas hoida korras oma töökoht ja õppevahendid.

2. trimester*Õpilane:*

- oskab arutleda konflikti lahendamise võimaluste üle;
- teab, kuidas abi küsida, abi vastu võtta ja ise abi pakkuda;
- teab, kuidas leida vahetunnis endale rahulikku ja meeldivat tegevust;
- teab, kuidas liigelda ja käituda lähtudes eelkõige kooli ümbruse liikluskeskkonnast;
- vestleb oma õppimise ja käitumise üle;
- teab, kuidas laenutada ja hoida raamatuid;
- oskab õpetaja juhendamisel arvutit käivitada, sulgeda, sisse/välja logida;
- oskab osaleda viktoriinis „Kahoot“.

3. trimester*Õpilane:*

- teab, kuidas viisakalt ja julgelt suhelda, vestelda, arutleda;
- oskab leida vahetunnis endale rahulikku ja meeldivat tegevust;
- oskab liigelda ja käituda lähtudes eelkõige kooli ümbruse liikluskeskkonnast;
- oskab abi küsida, abi vastu võtta ja ise abi pakkuda;
- oskab vabandada;
- teab, et kokkulepetest peab kinni pidama;
- oskab teha paaris- ja rühmatööd kaaslastega;
- oskab iseseisvalt arvutit käivitada, sulgeda sisse/välja logida;
- teab, kuidas laenutada ja hoida raamatuid;
- oskab kinni pidada telefoni kasutamise reeglitest;
- oskab hoida korras oma töökoha ja õppevahendid.

2. klass – 2 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

- Vestlus ja diskussioon.
- Individuaaltöö: milline olen mina. Võrdlen ennast pinginaabriga.
- Grupitöö: mehe ja naise võrdlemine.
- Vastavasisuline ilukirjanduslik lisalugemine ja diskussioon selle üle.
- Sissejuhatus teemasse diskussioon: Mis on tervis?
- Mida tähendab tervis erinevatele inimestele? Millest sõltub tervis?
- Mis on ravimid ja nende kasutamine?
- Päeviku pidamine – toitumine ja liikumine
- Grupitöö: puhanud lapse eelised koolis.
- Rollimängud – lihtsamad esmaabivõtted ja hädaabi numbrile helistamine.
- Praktilised ülesanded.
- Enesehinnang: saavutatud õpitulemuste kohta.
- Arutelu – kodu ja koduarmastus.
- Minu kodu joonistamine.
- Meie pere traditsioonid - dramatiseering
- Oma pere joonistamine (sugupuu).
- Piltide põhjal võrdlev vestlus.
- Vanavanemate päeva tutvustus.
- Jutukese koostamine – päev vanaemaga/vanaisaga.
- Arutelu: erinevad rollid kodus ja tööjaotus.
- Iseseisvtöö: minu võimalused kodus aidata.
- Rollimängud: abivalmidusest ja kohusetundest.
- Vanemate kaasamine tundi: erinevad ametid.
- Iseseisvtöö: joonistada minu amet tulevikus
- Liiklusmärgid ja –reeglid
- Arutelu: kuidas ohtlik olukord tekib.
- Kuidas käituda?
- Arutelu: ohud koolis ja selle ümbruses.
- Koolitee kaardistamine – ohud.
- Praktilised ülesanded.
- Enesehinnang: saavutatud õpitulemuste kohta
- Arutelu: mis on aeg? Kuidas aega planeerida.
- Iseseisvtöö: minu päevakava.
- Oma kodukoha vabaaja veetmise kaardistamine.

- Arutelu: mis asju me vajame elus, koolis, kodus, trennis, matkal?
- Minu ja teiste asjad – laenamine ja kinkimine.
- Rollimäng: üksikule saarele 5 asjaga
- Arutelu: mis on kodumaa?
- Riigi ja kodukoha sümbolite joonistamine.
- Eesti kaardi tundmaõppimine. Oma kodukoha leidmine.
- Filmi vaatamine ja diskussioon selle üle
- Õppemäng – tunne oma kodukohta
- Grupitöö: erinevate tähtpäevade kohta plakatid
- Arutelu: mis on rikkus.
- Mis mulle meeldib Eestis?
- Grupitöö: kuidas tutvustad sõbrale oma kodumaad ja kodukohta.
- Praktilised ülesanded.
- Enesehinnang: saavutatud õpitulemuste kohta
- Rühmatöö plakat: mis on väärtused. Arutelu.
- Vestlus ja diskussioon – viisakas käitumine koolis, koduteel, avalikus kohas jne.
- Õige tööasendi, ohtude ja töökorra üle arutlemine
- Teksti trükkimine ja salvestamine klassi kausta.
- Juhendi järgi IKT vahenditega töötamine.
- Info otsimine tunnis kokkulepitud teemal.
- Õppemängude mängimine.
- Praktiliste töövõtete harjutamine.
- Majandus - Meie linnaosa - Ametid ja ettevõtted. Posterit vaatlus, ettevõtete leidmine, nimetamine, ametite nimetamine piltidelt. Pantomiiummängud "Kodutööd" ja "Ametid". Joonistab pildi ennast mingit tööd tegemas ja jutustab kaaslastele oma pildist.
- Arutelu. Rühmatöö. Skeemi täitmine. Diagrammi koostamine. Tabeli täitmine. Rollimäng. Õppekäik "Kes töötavad koolis?"
- Erinevate toodete vaatlus. Toote ja tootmise selgitamine. Rühmatöö "Tootmine". Reklaami tegemine. Poemäng.
- Mõistete laat, käsitöö, ostmine, müümine, hind, reklaam üle arutamine. Plaani koostamine laadal osalemiseks. Hea müügi idee üle arutlemine. Laadaks valmistumine. Kauplemine laadal.
- Tootele reklaami tegemine. Toote esitlemine kaaslastele.
- Tutvub valitsuse ja maksu mõistetega. Vaatab pilte valitsuse tegevusest, arutleb selle üle, kuidas valitsus töötab. Tutvub erinevate riiklike maksudega. Mäng "Palgapäev". Raha ringlus.
- Mõiste ressursid selgitus. Kolme põhiressursiga tutvumine. Ettevõtte avamiseks vajalike ressursside leidmine. Ettevõtte tegevusplaani koostamine. Rühmatöö "Menüü".

- Tutvub kommunikatsioonivahenditega. Vaatab pilte ja arutleb nende vajaduse üle inimesele. Vaatab erinevaid ajalehti ja ajakirju. Uurib ajalehe rubriike. Viib läbi intervjuu "Minu sõbra lemmik nädalapäev" - paaristöö. Teeb intervjuu põhjal märkmeid ja koostab jutu "Minu sõbra lemmiknädalapäev"
- Avab interneti brauseri, logib sisse/välja, mängib õppemängu. Teadvustab ametite paljusust ja nende muutumist ajas.
- Olulised tegevused:
  - vaatlemine, kuulamine, võrdlemine, sarnasuse alusel rühmitamine, korrastamine, erinevuse alusel järjestamine, üldistamine ja ühise välja toomine.
- Suhted eakaaslastega
- Praktilised tegevused ja arutelud: abi pakkumine, vabandamine, kaaslaste eest seismine, probleemi lahendamise ülesanded, osalemine ühistes tegevustes, osalemine vestlustes, juhtimisoskuste omandamine rühmatöös.
- Enesejuhtimine
- Praktilised tegevused ja arutelud: probleemide tekkimisel oskus jääda rahulikuks, oskus kontrollida oma käitumist tugevate emotsioonide (nt. viha) korral, osalemine klassi reeglite koostamine, oskus teha kompromisse konfliktide korral, narrimise ignoreerimine või kohane reageerimine sellele.
- Akadeemilised oskused
- Praktilised tegevused ja arutelud: õpetaja juhiste kuulamine ja täitmine,
- iseseisvus ülesannete täitmisel/lõpetamisel, individuaalsete tööülesannete täitmine oma võimete tasemel, vaba aja sihipärane kasutamine.

Õpitulemused_2. klass (meie meel)

	1. trimester	2. trimester	3. trimester
Inimeseõpetus	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab viisakalt ja julgelt suhelda, vestelda, arutleda; • osaleb klassivisiooni koostamisel ja teadvustab selle sisu; • nimetab, mille poolest ta sarnaneb, erineb teistest; • kirjeldab oma välimust oma huve, tegevusi; • väärtustab iseennast ja teisi; • oskab tänaval käituda ja ületada sõiduteed ohutult; • kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja kodu ümbruses; • valib ohutu tee sihtpunkti; • oskab põhjendada elu erinevusi ja sarnasusi maal ja linnas. • kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda; • kirjeldab tervet ja haiget inimest; • väärtustab puhtuse pidamist; • teab, et hammaste eest tuleb hoolitseda; • teab, et piisav uni on inimesele väga	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • väärtustab oma kodu; • oskab oma kodu kirjeldada; • teab, et osa lapsi ei ela oma bioloogilise pere juures; • teab tähtsamaid rahvakalendri tähtpäevi; • kirjeldab erinevate pühade kombeid; • räägib enda pere jõulutradsioonidest; • väärtustab oma peret; • teab, et paljude perede jaoks on olulised ka lemmikloomad; • arutleb, kuidas erinevad sündmused muudavad pere elu; • oskab nimetada erinevaid sugulasi ja pereliikmeid; • oskab nimetada erinevaid ameteid; • arutleb oma tuleviku ameti üle; • kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused; • mõistab vastutust oma tegude eest; • mõistab vanemate rolli tähtsust; • teab Eesti riigi sümboleid; • oskab nimetada Eesti presidentide;	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • võrdleb erinevaid elukohti; • oskab kirjeldada oma koduümbrust ja nimetada, mis talle seal meeldib; • arutleb, kuidas muuta elukeskkonda kenamaks ja mugavamaks; • teab, kes on naabrid; • mõistab naabrite suhete erinevusi erinevates elupaikades; • paneb kirja naabrite hea läbisaamise reeglid; • kirjeldab erinevaid ohtlikke olukordi; • arutleb, kuidas käituda erinevates ohuolukordades; • oskab nimetada kodus ja koduümbruses leiduvaid ohte; • hindab oma kodu turvalisust; • teab, mida teha tulekahju korral; • harjutab häirekeskusesse

	<p>vajalik;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, millised toiduained on tervisele kasulikud ja millistega ei maksa liialdada; • mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab Eesti naaberriike. 	<p>helistamist;</p> <ul style="list-style-type: none"> • arutleb aja mõiste üle; • teab, mis on minevik, olevik ja tulevik; • tunneb erinevaid aja mõõtmise vahendeid; • õpib oma tegevusi ja aega planeerima; • jutustab oma nädalavahetuse tegevustest; • annab enda ja teiste tegevusele tagasisidet; • teab, mida tähendavad sõnapaarid minu oma, tema oma ja meie oma; • mõistab mõistete sallivus, austus, hoolivus, julgus tähendust; • arutleb mõiste rikkus tähenduse üle; • arutleb, mis on Eesti rikkus.
IKT	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on õige tööasend arvuti taga; • vestleb IKT kasutamisel tekkida võivatest ohtudest oma tervisele, turvalisusele ja 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on õige tööasend arvuti taga; • vestleb IKT kasutamisel tekkida võivatest ohtudest oma tervisele, turvalisusele ja 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on õige tööasend arvuti taga; • vestleb IKT kasutamisel tekkida

	<p>isikuandmete kaitsele;</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada õpitud programme; • oskab täiskasvanu abiga otsida infot internetist. 	<p>isikuandmete kaitsele;</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada õpitud programme; • oskab täiskasvanu abiga otsida infot internetist. 	<p>võivatest ohtudest oma tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kasutada õpitud programme; • oskab täiskasvanu abiga otsida infot internetist.
Majandus	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad, selgitab lähemaid sugulussuhteid, väärtustab toetavaid peresuhteid; • kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus; • teab inimeste erinevaid töid ja töökohti; • kirjeldab, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes. 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab inimeste erinevaid töid ja töökohti; • kirjeldab, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes; • oskab nimetada erinevaid ametid ja ettevõtteid linnaosas; • tunnetab, kuidas inimesed koos elavad ja töötavad, saab teada ametite paljususest; • osaleb jõululaadal ostjana, müüjana või vaatlejana; • jälgib kaasõpilaste toimetusi laadal, kogub ideid edaspidiseks; • arutleb kauplemiseetika üle. 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • arendab loovust ja fantaasiat; tutvub reklaami strateegiatega; tutvub toote esitluse koostamisega; • teab mõningaid riigiameteid; • mõistab, et valitsus kogub makse, et kindlustada kõikidele inimestele teenuseid; • mõistab ametioskuse tähtsust; mõistab ehitusettevõtluse tähtsust linnas; • tutvub erinevate piirkondadega linnas; • mõistab, et ettevõtted sõltuvad linnas üksteisest.
Õpioskused	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • arutleb oma õpioskuste üle; 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teadvustab oma põhirolli; 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teadvustab oma põhirolli;

	<ul style="list-style-type: none"> • tutvub erinevate õppimisvõtetega; • tutvub mõistekaardiga; • õpib analüüsima oma tundeid; • arendab koostööoskusi meeskonnas; • õpib küsima abi. 	<ul style="list-style-type: none"> • tutvub loovuse mõistega; • teeb loovusharjutusi; • tutvub idee-, mõiste- ja mõttekaardi mõistega; • õpib mõtestama oma ajakasutust; • õpib analüüsima oma tundeid. 	<ul style="list-style-type: none"> • õpib püstitama lähemaid ja kaugemaid eesmärke; • õpib enesekehtestavalt käituma; • harjutab koostöist probleemilahendamist; • teadvustab oma tugevaid külgi; • arendab koostööoskusi meeskonnas; • õpib enesekontrolliülesannete kaudu end usaldama ja edu tunnetama.
Sotsiaalsed oskused	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • õpib looma sõprussuhteid eakaaslastega; • õpib teiste emotsioone märkama ning mõistma ja on eakaaslaste suhtes heasoovlik; • õpib toime tulema tugevate emotsioonidega; • oskab töötada iseseisvalt, paarilisega ja väikestes gruppides; • õpib abi küsima; • teeb koostööd täiskasvanuga. 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • õpib looma sõprussuhteid eakaaslastega; • õpib teiste emotsioone märkama ning mõistma ja on eakaaslaste suhtes heasoovlik; • osaleb ühistes tegevustes; • õpib toime tulema tugevate emotsioonidega; • õpib kujundama stabiilset ja positiivset enesehinnangut; • õpib end esitlema; • aktsepteerib kokkuleppeid ja piiranguid, järgib instruktsioone; • oskab töötada iseseisvalt, väikestes 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • õpib looma sõprussuhteid eakaaslastega; • õpib teiste emotsioone märkama ning mõistma ja on eakaaslaste suhtes heasoovlik; • osaleb ühistes tegevustes; • õpib toime tulema tugevate emotsioonidega; • õpib kujundama stabiilset ja positiivset enesehinnangut; • õpib end esitlema; • aktsepteerib kokkuleppeid ja piiranguid, järgib instruktsioone;

		<p>gruppides ja meeskondades;</p> <ul style="list-style-type: none"> • täidab ülesandeid oma individuaalsete võimete tasemel; • oskab vaba aega sihipäraselt ja eakohaselt kasutada; • oskab abi küsida; • teeb koostööd täiskasvanutega.	<ul style="list-style-type: none"> • oskab töötada iseseisvalt, väikestes gruppides ja meeskondades; • täidab ülesandeid oma individuaalsete võimete tasemel; • oskab vaba aega sihipäraselt ja eakohaselt kasutada; • oskab abi küsida; • teeb koostööd täiskasvanutega.
--	--	--	--

2. klass – 1 tundi nädalas (male)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Kasutusel on male demonstratsioonlaud ja üks malendite komplekt koos lauaga kahe õpilase kohta.

Õpilased mängivad tundides didaktilisi mängu ja lahendavad maleülesandeid Veronika Kassatskina „Malevihikust“, Vladimir Barski õpikust „Karvin Malemetsas I“ ja tutvuvad veebis olevate maletamise võimalustega.

- Male võlumaailm. Legend male tekkimisest.
- Malelaud. Kaks armeed maleauall. Must ja valge väli. Horisontaalid, vertikaalid, diagonaalid.
- Male notatsioon. Välja aadress.
- Malendid.
- Algseis.
- Ettur – malemängu hing. Kuidas käib ja lööb ettur. Etturi muundamise reegel.
- Vanker. Vankri käik, löömine.
- Oda. Oda käik ja löömine.
- Lipp. Lipu käik ja löömine.
- Ratsu. Ratsu käik ja löömine.
- Malendite väärtus. Soodne, ebasoodne.
- Kuningas. Kuninga käik, löömine.
- Kuninga ründamine – tuli.
- Matt kui mängu eesmärk males.

Õpitulemused_2. klass (male)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tutvub malemängu mõistetega: malelaud, valged ja mustad väljad, horisontaalid, vertikaalid, partii algseis, tsenter, nurgaväljad, vastased, käik, löömine; • teab malendite nimetusi: ettur, vanker, oda, ratsu, lipp, kuningas; • tunneb etturite, vankri ja oda käimise ja löömise reegleid; • oskab asetada malelaua õigesti vastaste vahele ja paigutada malendeid õigesti mängu alguseks; • oskab lahendada lihtsamaid maleülesandeid; • õpib määrama iga välja aadressi.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb lipu ja ratsu käimise ja löömise reegleid; • teab, et malenditel on erinev väärtus; • oskab lahendada lihtsamaid maleülesandeid õpitud malenditega; • harjutab oskust lahendada probleemi ja analüüsida lahendusideesid.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb kuninga käimise ja löömise reegleid; • tunneb mõisteid: rünnak, kaitse, tuli, matt; • kinnistab saadud teadmisi didaktiliste mängude abil; • oskab probleemi püstitada ja lahendusstrateegiaid leida; • tunneb rõõmu mängust.

3. klass – 2 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

- Jälle koolis – haridustee
- Vanaaja kool
- Teabeallikad
- Interneti-maailm
- Lapse õigused ja kohustused
- Liiklus
- Mina ja teised. Sõprus
- Mured koolis. Teod ja tagajärjed
- Inimesed on erinevad
- Eesti teiste riikide seas. Eestis elavad rahvused
- Eesti Vabariigi sümbolid
- Ülestõusmispühad
- Tervislik eluviis, liikumine, uni, puhtus
- Tervislik toitumine
- Hoia oma tervist. Esmaabi
- Keskkonnasõbralik eluviis
- Keskkond ja ohud. Jalgrattaga liikluses.

IKT

- Arvuti töövahendina.
- Õige tööasendi, ohtude ja töökorra üle arutlemine
- Teksti trükkimine.
- Juhendi järgi IKT vahenditega töötamine.
- Info otsimine tunnis kokkulepitud teemal.
- Õppemängude mängimine.
- Praktiliste töövõtete harjutamine.

MAJANDUS

- Majandus - Meie maakond
- Eelarve koostamine. Skeemi lugemine, täiendamine.
- Töö kaardiga ja info leidmine tabelist.
- Tutvumine andmetega Eesti kohta.
- Internetist info otsimine.
- Majandusmängude mängimine.
- Raharingluse skeemi koostamine. Arutelu ettevõtete mõjust maakonna elanikele.
- Mõistete laat, käsitöö, ostmine, müümine, hind, reklaam üle arutamine. Plaani koostamine laadal

osalemiseks. Hea müügi idee üle arutlemine. Laadaks valmistumine. Kauplemine laadal.

- Tootele reklaami tegemine. Toote esitlemine kaaslastele.
- Mõiste ressursid selgitus.
- Tutvub kommunikatsioonivahenditega. Vaatab pilte ja arutleb nende vajaduse üle inimesele. Vaatab erinevaid ajalehti ja ajakirju. Uurib ajalehe rubriike.
- Avab interneti brauseri, logib sisse/välja, mängib õppemänge.

ÕPIOSKUSED

- Internetist vajaliku teabe otsimine, vaatlemine, kuulamine, võrdlemine, sarnasuse alusel rühmitamine, korrastamine, erinevuse alusel järjestamine, üldistamine ja ühise välja toomine.

SOTSIAALSED OSKUSED

Suhted eakaaslastega

- Praktilised tegevused ja arutelud: abi pakkumine, vabandamine, kaaslaste eest seismine, probleemi lahendamise ülesanded, osalemine ühistes tegevustes, osalemine vestlustes, juhtimisoskuste omandamine rühmatöös.

Enesejuhtimine

- Praktilised tegevused ja arutelud: probleemide tekkimisel oskus jääda rahulikuks, oskus kontrollida oma käitumist tugevate emotsioonide (nt. viha) korral, osalemine klassi reeglite koostamises, oskus konflikte rahumeelselt lahendada.

Akadeemilised oskused

- Praktilised tegevused ja arutelud: õpetaja juhiste kuulamine ja täitmine,
- iseseisvus ülesannete täitmisel/lõpetamisel, individuaalsete tööülesannete täitmine oma võimete tasemel, vaba aja sihipärane kasutamine.

Õpitulemused_3. klass (meie meel)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab tunni teemal arutleda; • oskab kuulata kaaslast; • osaleb erinevates koostööülesannetes (paaristöö, rühmatöö, klasside vaheline koostöö); • arutleb erinevate suhtlusolukordade üle ja pakub välja lahendusi; • oskab internetist individuaalse tööjuhendi põhjal infot leida; • on tutvunud ning oskab kasutada tahvelarvuti-rakendust QR – kood; • õpib majandust simulatsioonimängu „Hansa ettevõtlusküla“ kaudu; • osaleb 3. klasside ilusa käekirja üritusel.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et inimesed on erinevad ning oskavad sel teemal arutleda; • oskab arutleda teemal - raha saamise võimalused ning raha otstarbekas kasutamine; • oskab avaldada oma arvamust reklaamide teemal; teab, milleks kasutatakse reklaame ning oskab aru saada nende mõjust iseendale; • on teadlik internetimaailma ohtudest; • kinnistab QR kood keskkonna kasutamisoskusi; • tunneb Eesti sümbolikat.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab väärtustada ennast ja teisi ning suhelda ja käituda teisi arvestades, tehes koostööd; • oskab sõnastada oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise; • väärtustab sõprust, hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet ja toetavaid peresuhteid; • teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist; • kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi; • teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa ning väärtustab neid; • oskab arutleda reklaamide mõju üle.

4. klass – 2 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Tervis, tervislik eluviis

- Iseloomujooned, sõprus, armastus, hoolivus, vastustus
- Konflikt. Konflikti põhjused ja lahendusviisid
- Tervis. Tervislik eluviis. Tervist kahjustavad tegurid
- Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid
- Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll

Ohutus

- Liiklusohutus. Mina liiklejana.
- Tule- ja veeohutus. Käitumine õnnetusjuhtumi korral
- Haigused ja esmaabi. Esmaabi põhimõtted
- Politsei ja turvalisus
- Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues.

Suhtlemine

- Suhtlemine teistega
- Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine
- Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Vastutus
- Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine
- Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed

Informaatika

- Sissejuhatus tekstitöötlusse
- Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine
- Failide haldamine: salvestamine, kopeerimine, kustutamine
- Infootsing internetis
- Korrekse e-kirja saatmine koos manusega
- Esitluse koostamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus
- Internetiturvalisus

ÕPITULEMUSED_4. klass (meie meel)

	1. trimester	2. trimester	3. trimester

5. klass – 1 tundi nädalas (ajalugu)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Ülevaade ajaloost Eesti ajaloo käsitlemise kaudu

Põhimõisted: Ajalugu, ajalooallikas, fakt, hinnang, ajatelg, eKr, pKr, daatum, arheoloogia, muistis, minevik, homo sapiens, arhiiv, muistis, demokraatia, müüt, kuningriik, vabariik, religioon, piibel, kristlus, Liivimaa, must surm, tsaar, diktaator, terror, revolutsioon, maailmasõda, ärkamisaeg, kommunism, fašism, okupatsioon, kolhoos, isikukultus, küüditamine, metsavennad, Euroopa Liit, heaoluühiskond, taasiseseisvumine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, arutelu, rollimäng, ajaloolise kujutluse loomine, loovülesande, kava, ajajoone, õpimapi koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, loovtöö kirjutamine, infootsing teabeallikatest), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud), IKT vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.

Õpitulemused_5. klass (ajalugu)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et ajalugu jutustab inimkonna minevikust, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; • kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: <i>kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas</i>; • oskab tuua näiteid ajalooallikate kohta; • teab, kus ajalooallikaid säilitatakse ja uuritakse; • teab, mis teadus on arheoloogia ja mida see uurib; • oskab märgata ajaloolisi hooneid jm enda ümber; • kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase (<i>sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine</i>); • kirjeldab mineviku inimeste eluolu. Tunneb mõisteid <i>küttimine</i> ja <i>korilus</i>; • kirjeldab inimeste elu Eesti aladel muinasajal. Kasutab õigesti mõisteid <i>kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg</i>.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kirjeldada episoodi oma kodukoha ajaloost; • oskab kirjeldada keskaegse linna elu-olu; • kirjeldab mineviku inimeste eluolu. Kasutab kontekstis mõisteid <i>kirik, katoliku kirik, kirikuõpetaja</i>. • kirjeldab minevikusündmusi: Liivi sõda ja Põhjasõda; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; • kasutab teemakohast ajalookaarti; • kirjeldab elu-olu Eestis Rootsi ajal; • kirjeldab talurahva eluolu, riideid ja sööke; • kasutab kontekstis õigesti mõisteid <i>pärisorjus, koormised, kodukari õigus, kirikuraamat, vakuraamat</i>; • tunneb tähtsamaid rahvakalendri tähtpäevi. • kasutab kontekstis mõisteid <i>mõisnik, baltisakslane</i>; • kirjeldab baltisakslaste eluolu mõne mõisakompleksi näitel;	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab järkjärgulist talurahva õiguste laienemist 19. sajandi vältel; • teab, et Tartu Ülikool on vanim kõrgkool Eestis, oskab nimetada mõnd ülikooliga seotud kuulsat teadlast; • kirjeldab üldiselt Eesti ärkamisaja sündmusi (seltside asutamine, esimene üldlaulupidu, ajakirjandus); • teab, kes olid: K. J. Peterson, Faehlmann, F. R. Kreutzwald, J. V. Jannsen, Lydia Koidula, C. Jakobson; • oskab üldjoontes kirjeldada vabadusvõitlust (algus, sõjategevuse kulg, Landeswehri sõda ja sõjategevuse lõpp ning Tartu rahu); • teab, mida tähistatakse 3. jaanuaril, 2. veebruaril, 24. veebruaril ja 23. juunil; • kasutab ajalookaarti ja teab, kes olid: J. Poska, J. Kuperjanov, J. Laidoner, K. Päts; • kirjeldab eluolu Eestis esimese vabariigi ajal; • oskab kirjeldada II maailmasõja sündmusi, mis Eestit otseselt puudutasid, teab, kes olid: J. Stalin, A. Hitler;

<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu ja leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid; • kasutab ajalookaarti; • oskab õigesti kasutada mõisteid: <i>lahing, sõda, ristisõda, ristirüütel, maakond, vanem</i>; • teab, kes oli Lehola vanem Lembitu;		<ul style="list-style-type: none"> • oskab kirjeldada, milliseid repressioone tõi kaasa Saksa, ja milliseid Nõukogude okupatsioon; • kasutab kontekstis mõisteid: <i>repressioon, okupatsioon, küüditamine, holokaust</i>; • kirjeldab eluolu Nõukogude ajal, loob lihtsamaid seoseid õpitu põhjal, võrdleb Nõukogude ja Lääne elu; • Kasutab kontekstis mõisteid: <i>käsumajandus, diktatuur, kommunistlik kord, kommunistlik partei, oktoobrilaps, pioneer</i>; • kirjeldab Eesti taasiseseisvumisega seotud sündmusi; • kasutab kontekstis mõisteid: <i>laulev revolutsioon, Balti kett</i>; • teab, kes olid: A. Rüütel, E. Savisaar, M. Laar.
--	--	---

5. klass – 2 tund nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Tervis (4 tundi)

Sissejuhatus. Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.

Tervislik eluviis (5 tundi)

Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

Murdeiga ja kehalised muutused (6 tundi)

Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine Suguline küpsus ja soojätkamine.

Turvalisus ja riskikäitumine (10 tundi)

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

Haigused ja esmaabi (7 tundi)

Levinumad laste- ja noortehaigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

Keskkond ja tervis (3 tundi)

Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

ÕPITULEMUSED_5. klass (meie meel)

	1. trimester	2. trimester	3. trimester
Tervis	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalselt tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtudes; • teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet; • nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; • eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi; • väärtustab oma tervist.		
Tervislik eluviis (tervislik toitumine)	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab eristadaervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus; • kirjeldab tervisliku toitumise		

	<p>põhimõtteid ning väärtustab neid;</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega; • kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut. 		
<p>Tervislik eluviis (kehaline aktiivsus)</p>		<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid; • oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest; • hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses; • väärtustab tervislikku eluviisi. 	
<p>Murdeiga ja kehalised muutused</p>		<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega; • aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda; • teab, et murdeiga on varieeruv 	

		<p>ning igapäev oma arengutempo;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega. 	
<p>Uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele</p>			<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid; • selgitab, miks on liikluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida; • teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda; • nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele; • suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest; • väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist; • demonstreerib õpitu olukorras, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus; • kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise

			<p>kahjulikku mõju inimese organismile;</p> <ul style="list-style-type: none"> • väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.
Haigused ja esmaabi			<p><i>Õpilane</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi; • selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega; • teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest; • kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral; • teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste); • nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada; • väärtustab enda ja teiste inimeste elu.
Keskkond ja tervis			<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab tervislikku elukeskkonda,

			<p>lähitudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;</p> <ul style="list-style-type: none"> • eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks; • kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.
--	--	--	---

6. klass – 2 tundi nädalas (ajalugu)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Muinas- ja vanaaeg

Põhimõisted: Kasutab asjakohaselt mõisteid: aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, rooma number, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;

Egiptus: tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester;

Vana-Kreeka: polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik; Vana-Rooma:

vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel;

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Ettekannete ja PowerPoint esitluste koostamine.

Õpitulemused_6. klass (ajalugu)**1. trimester***Õpilane:*

- kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- teab, mis muudatusi tõi ühiskonnaelus kaasa metallide kasutusele võtmine;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim*;
- teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid;
- selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Mesopotaamiat, Egiptust, Pärsiat;
- kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Mesopotaamia, Egiptuse, Pärsia ja Juuda riigi näitel;
- tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, meditsiin, Babüloni rippaiad; Egiptuse püramiidid;
- teab, et esimesi kirjasüsteeme oli kiilkiri,

2. trimester*Õpilane:*

- selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Indiat ja Hiinat;
- kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni India ja Hiina näitel;
- tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: matemaatika, kirjandus, kujutav kunst, male ja arvusüsteem (India), Hiina müür, konfutsionism ja taoism;
- seletab mõisteid: *kastikord, aarjalased, keiser, siiditee*;
- näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;
- teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreetat-Mükeene kultuurist;
- võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, tüürann, aristokraatia, demokraatia*,

3. trimester*Õpilane:*

- kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur*;
- näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik, forum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*.

<p>mida kasutati Mesopotaamias, teab, et Egoptuses kasutati hieroglüüfkirja ja et esimene tähestik tekkis foiniiklastel;</p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab mõisteid: <i>tsivilisatsioon e kõrgkultuur, linnriik, tempel, tsikuraat, preester, vaarao, muumia, sarkofaag, sfinks, tempel, püramiid, polüteism, monoteism, Vana Testament;</i>	<p><i>kodanik, ori, eepos, Trooja sõda, hellenid, tähestik.</i></p>	
--	---	--

6. klass – 2 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Mina ja suhtlemine

- Suhtlemine teistega
- Suhted teistega
- Konfliktid
- Otsustamine ja probleemilahendus
- Positiivne mõtlemine

Teise osana lisandub õpetusse „Täiuslikkuse kohta õppimine.“ Õpilastele on paljundatud eraldi eksemplarid teosest, mis sisaldab 12-13 aastastele õpilastele loodud tekste.

Käsitletavad teemad:

- Armastus, lahkus, hoolimine
- Kadetus, elu annid, püüdlus kõrgemate eesmärkide poole
- Mis on kõrgemad eesmärgid, maailma parandamine, meie enda käitumine
- Kunst, oskustöö, ilu, praktilised esemed – nendevahelised seosed
- Võistlemine vs koostöö – tutvustab teenimisprojekti mõtet
- Intellektuaalse täiuse saavutamine
- Jõukus, töötamine kui teenimine, tühi elu, enesekontrolli olulisus
- Vooruste harjutamine peres
- Kõrgemate eesmärkide poole püüdlamise väljakutse; kuidas püüelda täiuse poole
- Eksimatu käitumine
- Tõemeelsus ja ausus
- Õiglus
- Usaldusväärsus
- Rikkumatus ja puhtus
- Mõõdukus
- Eelarvamusteta käitumine
- Kokkuvõte

ÕPPETEGEVUSED:

- Loeng, arutelud, diskussioonid, juhtumianalüüs, paaristööd, projektid, rollimängud, rühmatööd, väitlused, õppimapi koostamine, praktilised ja uurimuslikud ülesanded.

PROJEKTID

- Majandusnädal.
- Lasteaedade külastus 2 korda õppeaastas.
- Meisterdamine.

ÕPITULEMUSED_6. klass (meie meel)

	1. trimester	2. trimester	3. trimester
Mina ja suhtlemine	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades positiivseid jooni ja omadusi; • mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb; • mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli; • oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga. 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise; • kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eelseid; • mõistab otsustades lahendusviiside lühija pikaajalisi tagajärgi; • selgitab ja kirjeldab erituatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; • väärtustab vastustuse võtmist otsuseid langetades. • mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli. 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi; • väärtustab positiivset mõtlemist.
Suhtlemine teistega	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid; • teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; • eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist; • kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus; • oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta; • väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist; • eristab inimeste erinevaid rolle suhetes 	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust; • teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise; • kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid.

	<p>suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; • mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele; • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid; • teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid; • väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse. 	<p>ning nende muutuvat iseloomu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast; • tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist; • väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat; • eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele; • teab, et „ei“ ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlemist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral; • väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse. 	<ul style="list-style-type: none"> • väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse; • kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi; • mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.
--	--	---	--

6. klass – 1 tund nädalas (ühiskonnaõpetus)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Sotsiaalsed suhted, vabatahtlik tegevus, demokraatia põhimõtted, koolidemokraatia, lapse õigused ja kohustused, töö ja tarbimine, meedia ja teave

Põhimõisted: Rahvus, riik, võrdõiguslikkus, sallivus, vabatahtlik tegevus, kodanikualgatus, kodanikuühendus, inimõigus, seadus, demokraatia, riigikogu, valitsus, võimude lahusus, kohalik omavalitsus, president, õpilasomavalitsus, eelarve, tarbija, laen, säästmine, töökultuur, tööetika, elukestev õpe, meedia, internet, autoriõigus, reklaam

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Rakendatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, arutelu, vabatahtlik töö, loovtöö kirjutamine, õpimapi koostamine, rollimängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, allika usaldusväarsuse hindamine, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse, referaadi, ettekande kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), IKT vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks, õppekäigud, klassielu reeglite, päevaplaani, isikliku eelarve koostamine

Õpitulemused_6. klass (ühiskonnaõpetus)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>kodukoha rahvas</i> ja <i>kodukoha rahvused</i>; • nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; • nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; • teab kogukonna traditsioone; • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>sallivus</i>, <i>võrdõiguslikkus</i>, toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta; • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>riik</i>; • nimetab ja näitab kaardil Euroopa riike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis; • teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus). • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuihendus</i>,	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid; • teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse kohta. • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>seadus</i>; • teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta; • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>inimõigus</i>, teab ja austab inimõigusi; • tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väärikas; • oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; • märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi, toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; • teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; • teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; • oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida; • teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid. • iseloomustab, mis isiksuseomadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid; • selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale, väärtustab enda ja teiste tööd; • oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi.

kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;

- nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid, noorteorganisatsioone ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- teab kodukoha kodanikualgatusi ning vajadusel/ võimalusel algatab neid ja osaleb neis;
- toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi;
- seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, valimised*;
- iseloomustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud), teab, et Eesti on demokraatlik vabariik.

7. klass – 2 tundi nädalas (ajalugu)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Keskaeg ja varauusaeg

Põhimõisted: Seisuslik ühiskond, läänikord, ristiusk ja ristisõjad, romaani ja gooti stiil, islam, hansakaubandus, tsunftikord, viikingid, muistne vabadusvõitlus, humanism, renessanss, misjon, misjonär, heliotsentriline maailmakäsitus, senjäär, vasall, lään, katedraal, luteri usk, reformatsioon, kalvinism, protestant, katoliiklus, vastureformatsioon, jesuiidid, maadeavastused, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, abt, abtiss, feodaal, päriori, päriorjus, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade ordu, Liivi ordu, Muhamed, mošee, Meka

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Rakendatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs).

Õpitulemused_7. klass (ajalugu)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi; • teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana; • teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu; • iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi; • seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale; • näitab kaardil araablaste vallutusi; • kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi; • toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused; • nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ning muistset vabadusvõitlust; • teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik; • seletab mõisteid Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, koraan, Muhamed, mošee, Meka.	<p><i>Õpilane</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon; • kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju; • seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi; • seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism; • teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

INFORMAATIKA

Sissejuhatus tekstitöölusesse

- Teksti vormistamise ja kujundamise põhivõtted (MS Office): kirja stiili muutmine, teksti kujundamine, joondamine, taande ja reavahe muutmine, nummerdatud loetelu vormistamine, leheküljenumbrite lisamine, õigekirja korrektori kasutamine ja teksti parandamine, tabeli/graafiku loomine ja tekstile lisamine.
- Esitlusprogrammi (PowerPoint) loomine, esitamine.
- Loovtöö vormistusnõuded, eeltöö.

Infootsingu erinevad võtted ja vahendid

- Internetist info leidmine, kriitiline hindamine, kasutamine.
- Korrekse e-maili saatmine koos manusega.

INIMESEÕPETUS

Inimese elukaar ja murdeea koht selles.

- Sissejuhatus
- Areng ja kasvamine.
- Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Mõistekaart: inimese areng, küpsemine, kasvamine. Arenguperioodide ülesaned.
- Diskussioon: Murdeea ja täiskasvanuea kohustused ja õigused.
- Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Rühmatöö: plakat, mõttekaart inimese elukäigu mõjutajatest. Rühmatöö esitlus.
- Individuaaltöö: mõistete õppimine
- Individuaaltöö: Enesekasvatuse võtted.
- Arutelu enesekasvatusevõtetest ja tähtsusest inimese arengus.
- Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Individuaaltöö: minu profiil interneti suhtlusvõrgustikes, mida see minu kohta ütleb?
- Aktiivtöö: mis on privaatsus, interneti head küljed ja ohud, eneseesitlus internetis.
- Individuaaltöö: minu võimete, väärtuste, iseloomu ja huvide test.
- Kokkuvõttev arutlus: milline inimene ma olen, minapilt, milles minapilt väljendub.
- Individuaaltöö: milline on salliv, aus, õiglane, aateline inimene. Arutelu.
- Aktiivtöö: enda arendamine. Arutelu.

- Individuaaltöö: minu positiivsed omadused
- Paaristöö: minu kaaslase head omadused.

Inimese mina

- Konfliktide vältimine ja lahendamine

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Rühmatöö, mõistekaart. Milline on turvaline elukeskkond, klass, kool jms.
- Individuaaltöö: tööleht: konflikt, eneseavamine.
- Paaristöö: erimeelsused suhetes, vabanduse palumine. Arutelu.
- Diskussioon: konfliktid suhetes, konflikt kui üks elu osa.
- Rühmatöö: Kiusamine koolis. Kuidas ennetada ja toime tulla?
- Rollimäng: Mina sõnum, läbirääkimised, enesekehtestamine.
- Diskussioon: Mida teha küberkiusamise korral?

<http://www.targaltinternetis.ee/noortele/kuberkiusamine/>

Inimene ja rühm.

- Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Individuaaltöö: minu grupid kuhu kuulun, miks see grupp on mulle tähtis.
- Rühmatöö: sarnased grupid. Millised reeglid, normid on nendel gruppidel? Normide tähtsus. Kooli sisekorrareeglite tähtsus.
- Mõistekaart, arutelu:ühiselu reeglid ja nende vajalikkus. Mis juhtub kui ühel päeval kõik reeglid kaovad?
- Reeglite rikkumise tagajärjed.
- Reeglid sotsiaalvõrgustikes suhtlemisel. <http://www.targaltinternetis.ee/noortele/suhtlusportaalid/>
- Individuaaltöö: laste õigused ja kohustused. Koolikohustus
- Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Paaristöö: gruppi kuulumise positiivsed ja negatiivsed küljed
- Juhtumianalüüs kirjanduseteose või multifilmi, video põhjal: vastuseis grupi survele, grupi juhtimine, autoriteet, autoritaarne, demokraatlik ja minnalaskev juht.
- Diskussioon: võim ja vastutus, sõltumatus.
- Rollimäng: kuidas öelda EI
- Individuaaltöö: valikvastustega testi koostamine läbitud teema kohta.
- Testide vahetamine ja vastamine

Turvalisus ja riskikäitumine.

- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Soojendusharjutus. Tunnetega seotud sõnavara. Negatiivsete tunnetega toimetulek, kellelt leida abi.
- Individuaaltöö: kes on mulle õpetanud olulisi enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi (endast lugupidamist, rahulikuks jäämist, probleemide lahendamist jms).
- Individuaaltöö: mis mind ärritab, mis vihastab. Tunne väljendamine, tunnete juhtimine.
- Juhtumianalüüs: kriitilise mõtlemise ja sotsiaalsete oskuste rakendamine kriisiolukorras. Ohutud valikud.
- Rühmatöö: komplimentide ütlemine.
- Individuaaltöö: juhtumi analüüs(sallivus, tolerantsus ja suhted kaaslastega).
- Individuaalülesanne: kriitiline mõtlemine probleemi lahendamisel ja otsuse langetamisel.
- Rühmatöö: juhtumianalüüs, otsuse langetamise dilemma.
- Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Mõistekaart: mida teame uimastitest. Arutelu.
- Individuaaltöö: mõistekaardi täiendamine (uimastite mõju tervisele).
- <http://narko.ee/>
- <http://tubakavaba.ee/index.php>
- <http://kodu.ut.ee/~pedaste/tubakas/>
- <http://alkoinfo.ee/>
- Rühmatöö juhtumianalüüs: Kuidas seista vastu rühmasurvele. Kuidas öelda EI?
- Paaristöö: mida ütleb seadus.
- Õppefilmi vaatamine ja arutelu.
- Rühmatöö: kiusamise viisid ja põhjused, kuidas kiusamist ennetada, abi leidmine. Rühmatöö esitlused, arutelu.
- Juhtumianalüüs: kuidas seista vastu kiusamisele, enesekehtestamine, kaaslase abistamine. Mida teha küberkiusamise korral?

Inimese mina ja murdeea muutused.

- Varane ja hiline küpsemine – igäihel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Mõistekaart: murdeea muutused ja ülesanded.
- Loeng, esitlus: murdeea kehalised muutused, isiklik hügieen, välimus. Põhimõistete selgitus.

- Poiste tund: hügieen, tervis, diskussioon meheks olemisest.
- Tüdrukute tund: hügieen, tervis, diskussioon naiseks olemisest.
- Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine.

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Diskussioon: naiselikkus, mehelikkus, soorollid, soostereotüübid. Meedia mõju ideaalile.
- Filmi, kirjandusteose analüüs: mehe ja naise kujutamine soostereotüüpide leidmine.
- Individuaalne töö: kust leida adekvaatset infot, küsida abi ja nõu.
- Paaristöö: mis on sõprus, mis sõprust ohustab, kuidas sõprust hoida. Sõpruse retsept.
- Rühmatöö: omadused, mis muudavad tüdruku/poisi meeldivaks
- Arutelu muusika, kunsti mõjust inimese tunnetele.
- Diskussioon: mis on armumine, mis armastus?
- Paaristöö juhtumianalüüs: kohtamas käimine, kuidas anda tunnetest märku.
- Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Mõistekaart: seksuaalsus, seksuaalsusega seotud sõnavara. Seksuaalsusega seotud tunded, vastutus, ohud ja riskid.
- Seksuaalsuse areng.
- Soojendusharjutus: mida tean STLHst, HIVist ja Aidsist?
- Loeng - esitlus: STLH, HIV/Aids olemus ja ennetamine, kondoomi õige kasutamine.
- Kui suhe lõpeb, kuidas tulla toime pettumustega, ohud ja riskid seksuaalsuhetes, ohtude ennetamine.
- Rühmatöö: Internet ja suhete loomine. Ohud ja võimalused. Kust leida nõu ja abi. Arutelu.
- <http://www.targaltinternetis.ee/noortele/suhtlusportaalid/>

Õnn

- Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena

Õppemeetodid/ praktilised tööd ja IKT kasutamine/ hindamine/ õppekeskkond

- Individuaalharjutus: millised väikesed asjad teevad sind õnnelikuks.
- Mõistekaart: mis on õnn? Mis teeb inimesi õnnelikuks? Kust õnne leida, kus on õnne kodu?
- Diskussioon: kuidas mõista, et igäüks on oma õnne sepp?
- Miks inimesed on vahel õnnetud?
- Rühmatöö: kuidas saan aidata enda kaaslastel end õnnelikumalt tunda?
- Rühmatöö: õnnelik ja turvaline suvi.

ÕPITULEMUSED_7. klass (meie meel)

	1. poolaasta	2. poolaasta
Informaatika	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, kuidas otsida internetist infot; • teab, kuidas faile salvestada, kopeerida, kustutada ja saata; • teab, kuidas koostada esitlust, teab, milline peab olema slaidi ülesehitus ja kujundus; • teab, kuidas tuleb vormistada ja kujundada teksti (MS Office): kirja stiili muutmine, teksti kujundamine, joondamine, taande ja reavahe muutmine, nummerdatud loetelu vormistamine, leheküljenumbrite lisamine, õigekirja korrektori kasutamine ja teksti parandamine, tabeli/graafigu loomine ja tekstile lisamine, pealkirjalaadide loomine, automaatse sisukorra loomine; • teab 8. klassis valmiva loovtöö nõudeid.	
Inimeseõpetus	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast; • teab, mis on mina-pilt, oskab end analüüsida; • teab, mis on elukaar ning arenguperioode; • teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas; • mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi; • teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi ning kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades; • teab kooselu reegleid ja norme toetavates	

	<p>inimsuhtes, mõistab nende vajalikkust rühmas, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.</p>	
--	---	--

8. klass – 2 tundi nädalas (ajalugu)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Uusaeg:Maailm aastatel 1600-1918

Põhimõisted: absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism, revolutsioon, reform, valgustus, põhiseadus, balti erikord, restauratsioon, barokk, klassitsism, rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism,sotsialism, industriaalühiskond, Esimene maailmasõda

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Rakendatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe,loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs),

Õpitulemused_8. klass (ajalugu)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile; • selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, absolutism, parlamentarism; teab, kes olid Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju; • toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad; • teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust; • kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism; • teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, ning iseloomustab nende tegevust.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite; • kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas; • selgitab Eesti iseseisvumist; • teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; • iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

8. klass – 3 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Õpioskuste kursuse eesmärk ja olulisus:

Õpilane õpib pöörama suuremat tähelepanu oma õpitegevusele, saama sellest teadlikumaks, korraldama sihipäraselt seda, kasutama ratsionaalsemalt oma energiat ja aega; suureneb õpimotivatsioon.

Õpitulemused:

Õpilane:

- saab teadlikumaks oma õpitegevusest
- õpib eesmärgipärasemalt suunama oma õpitegevust
- õpib kasutama erinevaid õppimisvõtteid
- õpib ratsionaalsemalt kasutama oma energiat ja aega
- teeb koostööd oma kaaslastega, vastutab oma koha eest koostöös kaaslastega

Sissejuhatus kursusesse "Õpioskused"

- Kursuse tutvustamine
- Rühmareegel. Hindamine
- Ajurünnak kui õppimisvõtte

Mina kui õppija

- Miks inimene õpib?
- Mis on õppimine?
- Kuidas mina õpin?
- Erinevad õpistiilid

Eesmärgistamine ja motivatsiooni leidmine

- Kavandamine
- Valikute tegemine
- Motivatsioon

Õppimisvõtted

- Kuulamine
- Hea kuulamise oskused
- Mälu
- Keskendumine
- Mäluharjutused
- Lugemine
- Konspekterimine
- Lugemisega kaasnevad võtted

- Ideekaart
- Kuidas õppida targalt

Edu ja ebaedu

- Ärevus
- Ebaedu
- Stress

Tunded

- Tunnete väljendamine
- Viha. Tunnete juhtimine

Õppimise sihiteadlik nurjamine

- Õppimise saboteerimine
- Selle vältimine

Minu tugevad küljed

- Minu tugevad ja nõrgad küljed
- Enese esitlemine

Rollid koolis

- Õpilase roll
- Õpetaja roll

Mõjutamine

- Mõjutamisvõtted
- Märkuse tegemine

Koostöö meeskonnas

- Koostöö
- Rollimängud

Kokkuvõte kursusest

Tagasiside

Õpimapi esitamine

ÕPITULEMUSED_8. klass (meie meel)

Õpioskused	1. trimester	2. trimester	3. trimester
Miks inimene õpib?	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab arutleda ja järeldusi teha teemadel, miks inimesed õpivad ning mis on õppimine; • väärtustab oma rolli rühmatöös; • oskab rakendada ajurünnakut kui õppimisvõtet.		
Mina kui õppija.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab teha järeldusi, milline õppijatüüp on tema ise, millistele õppimisviisidele võiks rohkem tähelepanu pöörata.		
Eesmärgistamine ja motivatsiooni leidmine.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab tähelepanu pöörata õpitegevuse eesmärgistamise tähtsusele; • oskab koostada tegevusplaani; • mõistab, et motivatsioon annab eesmärgitunnetuse, entusiasmitunde ja võime teha häid valikuid; • teab viise motivatsiooni leidmiseks.		
Õppimisvõtted: kuulamine.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis vahe on kuulmisel ja		

	kuulamisel; <ul style="list-style-type: none"> • teab mis on hea kuulamise oskused. 		
Õppimisvõtted: mälu.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab erinevaid mälu treenimise võtteid. 		
Õppimisvõtted: lugemine.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab pöörata tähelepanu teadlikule lugemisele ja kasutab tekstiga töötamise võtteid. 		
Õppimisvõtted: konspekterimine.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab konspekterida, teab erinevaid võtteid, kuidas seda teha; • oskab kasutada ideekaarti kui õppimisvõtet. 		
Kuidas õppida targalt?	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • õpib pöörama tähelepanu oma õpikeskkonnale. 		
Edu ja ebaedu. Ärevus ja stress.	<i>Õpilane</i> <ul style="list-style-type: none"> • õpib märkama, kuidas ta ise ja kaaslased käituvad edu ja ebaedu korral. Teab, kuidas võiks käituda ebaedu korral; • teab võtteid ärevuse vähendamiseks; • on kursis stressi märkamise vajalikkusega. 		

Tunded.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab tunnete paratamatust; • teab vihaga tegelemise alustest ja võtetst. 		
Õppimise sihiteadlik nurjamine.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab tähelepanu pöörata sellele, kuidas teadlikult korraldada oma õpitegevust koolis ja kodus. 		
Minu tugevad küljed ja enese esitlemine.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab tähelepanu pöörata oma tugevatele külgedele ja märgata neid, mis nõrgemad on; • oskab ennast esitleda. 		
Rollid koolis.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab erinevate rollide tähtsusest inimest elus; • oskab märgata oma rolle ja rollide täitmist ning selle tähtsust suhtlemisel kaaslastega. 		
Mõjutamine.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab erinevatest mõjutamisvõtetest inimestevahelistes suhetes. 		
Märkuse tegemine.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • õpib märkuste tegemise oskust. • oskab teadlikult vältida sildistamist. 		

Suhted ja suhtumised	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • oskab pöörata tähelepanu, mida saaks teha, et muuta oma kaaslaste suhtumist endasse.		
Koostöö meeskonnas.	<i>Õpilane:</i> <ul style="list-style-type: none"> • on valmis ja oskab osaleda meeskonna rollimängus; • saab aru ühise eesmärgi ja koostöö vajalikkusest.		

9. klass – 2 tundi nädalas (ajalugu)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Lähiajalugu: Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939, Teine maailmasõda 1939–1945, Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

Põhimõisted: demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu; MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO, perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Rakendatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesanded, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe, esitluste tegemine

ÕPITULEMUSED_9. klass (ajalugu)

1. trimester	2. trimester	3. trimester
<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi; • iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; • kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul; • kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu; • teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel; • teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; • kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; • selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos; • iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist; • teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon; • seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.	<p><i>Õpilane:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid; • teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail; • kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel; • kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus; • toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; • kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut; • iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon; • teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin.

9. klass – 1 tundi nädalas (meie meel)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Õppeaine koosneb kolmest osast:

Kes ma olen? - enesetunnetuse arendamine aitab kujundada enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

Kuhu ma lähen? - õppimisvõimaluste ja töömaailma tutvustamine soodustab teadlike valikute tegemist pärast põhikooli lõpetamist.

Kuidas ma sinna jõuan? - õpilasel arenevad planeerimisoskus ja teadlikkus otsuste vastuvõtmisel.

Kes ma olen?

- Minapilt: võimed, väärtused, harjumused, isiksuseomadused, temperament, huvid, vajadused, kogemused, enesehinnang.

Kuhu ma lähen?

- Haridustee: haridussüsteem, formaalne ja mitteformaalne haridus, erialad, hariduse ja tööturu vahelised seosed.
- Majandustegevusalad, kutsed, ametid, kutsestandardid. Soorollid ja nendega seotud müüdid.

Kuidas ma sinna jõuan?

- Karjääriplaneerimine kui elukestev protsess. Otsustamine ja seda mõjutavad tegurid. Karjääriinfo allikad, alternatiivid ja sundvalikud, toimetulek muutustega, karjäärinõustamine. Isikliku karjääriplaani koostamine, kandideerimisdokumendid.

ÕPITULEMUSED_9. klass (meie meel)

	1. trimester	2. trimester	3. trimester

9. klass – 2 tundi nädalas (ühiskonnaõpetus)

ÕPPESISU- JA TEGEVUSED

Inimene ja ühiskond, demokraatia, kodanikuühiskond, Eesti valitsemiskord, majandus.

Põhimõisted: avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat, sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus, avalik sektor, erasektor, kolmas sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus; inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused, demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatuspõhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik; Riigikogu, turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investeeering, tarbijakaitse; ettevõtluse vormid, tööõigus, tööandja, töövõtja, kiirlaen, töötu, omanik, ettevõtja, elukestev õpe, säästlik tarbimine

Praktilised tööd ja IKT rakendamine: Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak;); referaadi, uurimistöö, arvamusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

ÕPITULEMUSED_9. klass (ühiskonnaõpetus)**1. trimester***Õpilane:*

- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat);
- iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta;
- kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- teab reklaami funktsioone ja liike;
- tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust;

2. trimester*Õpilane:*

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism, võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;
- selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaihe võrdsust seaduse ees);
- käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;
- selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV),

3. trimester*Õpilane:*

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaihendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- mõistab kodanikuühiskonna ja vabaihenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi;
- analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;
- tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul;
- teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;

<ul style="list-style-type: none"> • viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; • teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; • märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi; • väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust; • väärtustab soolist võrdõiglikkust; • mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega; • teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused; • tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid; • kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost; • tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi. 	<p>kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust; • mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; • oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT); • teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi; • tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi; • selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid; • teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; • nimetab Eesti parlamendierakondi; • teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka; • teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult; • kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; • selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.
--	--	---